

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟΝ ΤΩΝ ΑΡΙΘΜΩΝ

ΥΠΟ

ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ Π. ΧΑΣΤΟΥΠΗ

Καθηγητοῦ ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν

Ἑπομνήματα. A. Dillmann, KeH 1886². — F. de Hummelauer, CSS 1899. — H. L. Strack, SZ 1894. — B. Baentsch, HK 1903. — G. B. Gray, ICC (1903) 1912² (1955). — H. Holzinger, KHC 1903. — A. H. McNeile, CambrB 1908. — A. R. S. Kennedy, NCB 1910. — H. Gressmann, SAT 1922². — H. Holzinger, HSAT 1922. — L. E. Elliott-Binns, WC 1927. — B. Ubach, MontsB 1928. — A. H. Edelkoort, TU 1930. — P. Heinisch, HS 1936. — J. H. Greenstone, HSC 1938. — A. Clamer, Clamer-B 1946. — S. Fisch, SoncB 1950². — H. Cazelles, JérusB 1952, 1958². — H. Schneider, Echter-B 1952. — J. Marsh, IB 1953. — P. P. Saydon, CC 1953. — S. Cramer, HBK 1955. — A. Noordtzij, KV 1957². — W. H. Gispen, Num. 1,1—20,13, 1959, 1964². — F. L. Moriarty, PBC 1960. — N. H. Snaith, PCB 1962. — A. Drubbel, BOT 1963. — J. L. Mays, LBC 1963. — M. Noth, ATD 1966 (1977³). — N. H. Snaith, CB 1967.

Ἄλλα βοηθήματα. J. Wellhausen, Die Composition des Hexateuchs, 1876/7 (Berlin 1963⁴). — J. Kräutlein, Die sprachlichen Verschiedenheiten in den Hexateuchquellen, Rostock 1907 (Diss. phil.). — D. C. Simpson, Pentateuchal Criticism, 1924². — W. Robertson Smith, The Religion of the Semites, ed. by S. A. Cook, London 1927³. — G. von Rad, Die Priesterschrift im Hexateuch, literarisch untersucht und theologisch gewertet, (BWANT 65) 1934. — H. Dhorme, L' évolution religieuse d' Israël, Bruxelles 1937. — W. Rudolph, Der «Elohist» von Exodus bis Josua, (BZAW 68) Berlin 1938. — N. H. Snaith, Worship, ἐν Record and Revelation, 1938, σ. 250-274. — M. Noth, Die Gesetze im Pentateuch: Ihre Voraussetzungen und ihr Sinn, Halle 1940 (=Ges. Stud. zum AT, 1960², σ. 9-141). — Τοῦ ἀβτοῦ, Überlieferungsgeschichtliche Studien, Halle 1943 (Tübingen 1967³), σ. 190-206. — Τοῦ ἀβτοῦ, Überlieferungsgeschichte des Pentateuch, Stuttgart 1948 (=1966³), σ. 7 ἐξ., 259 ἐξ. — C. A. Simpson, The Early Traditions of Israel. A Critical

- Analysis of the Pre-deuteronomic Narrative of the Hexateuch, 1948. — B. D. E e r d m a n s, The Composition of Numbers, OTS 6 (1949) σ. 101-216. — J. v a n d e r P l o e g, Studies in Hebrew Law, CBQ 12 (1950), σ. 248-259, 416-427, 13 (1951), σ. 28-43, 164-171, 296-307. — A. K u s c h k e, Die Lagervorstellung der priesterschriftl. Erzählung, ZAW 63 (1951), σ. 74-105. — K. E l l i g e r, Sinn und Ursprung der priesterlichen Geschichtserzählung, ZThK 49 (1952), σ. 121 ἐξ. (=Kl. Schr. zum AT, ThB 32, 1966, σ. 174 ἐξ.). — H. C a z e l l e s, A propos du Pentateuque, Bibl 35 (1954), σ. 279-298. — M. N o t h, Geschichte Israëls, Göttingen 1954². — R. R e n d t o r f f, Die Gesetze in der Priesterschrift, (FRLANT 62) Göttingen 1954, 1963. — M. H. S e g a l, Eretz-Israel 3 (1954), σ. 73-83. — J. S t e i n m a n n, Les plus anciennes Traditions du Pentateuque, 1954. — W. J. M a r t i n, Stylistic Criteria and the Analysis of the Pentateuch, 1955. — P. G r e l o t, La dernière étape de la redaction sacerdotale, VT 6 (1956), σ. 174-189. — L. R o s t, Zum geschichtlichen Ort der Pentateuchquellen, ZThK 53 (1956), σ. 1-10. — E. A r d e n, How Moses failed God, JBL 76 (1957), σ. 50-52. — D. D a u b e, Rechtsgedanken in den Erzählungen des Pentateuch, BZAW 77 (1958), σ. 32-41. — K. K o c h, Die Eigenart der priesterchriftlichen Sinaigesetzgebung, ZThK 55 (1958), σ. 36 ἐξ. — R. R e n d t o r f f, Kult, Mythos und Geschichte im alten Israel, ἐν Sammlung und Sendung, Festgabe für H. R e n d t o r f f, Berlin 1958, σ. 121 ἐξ. — E. A. S p e i s e r, BASOR 149 (1958), σ. 17-25. — R. d e V a u x, Les Institutions de l' Ancien Testament, Paris 1958 (τόμοι 2)· καὶ ἐν ἀγγλ. μεταφράσει: Ancient Israel, Its Life and Institutions, London 1961. — G. F o h r e r, λ. Numeri, ἐν RGG³ IV (1960), σ. 1542-1543. — R. C. D e n t a n, λ. Numbers, Book of, ἐν IDB 3 (1962), σ. 567-571. — H.-J. K r a u s, Gottesdienst in Israel. Grundriss einer alttestamentlichen Kultgeschichte, München 1962². — R. H e n t s c h k e, λ. Numeri, ἐν BHH II (1964), σ. 1321-1322. — H.-J. H e r m i s s o n, Sprache und Ritus im altisraelitischen Kult: Zur «Spiritualisierung» der Kultbegriffe im Alten Testament, (WMANT 19) Neukirchen 1965. — B. A. L e v i n e, JAOS 85 (1965), σ. 307-318. — C. B r e k e l m a n s, Die sogenannten deuteronomischen Elemente in Gen. — Num., VTS 15 (1966), σ. 90-96. — W. F. A l b r i g h t, Yahwe and the Gods of Canaan, 1968. — G. W. C o a t s, Rebellion in the Wilderness: The Murmuring Motif in the Wilderness Traditions of the Old Testament, Nashville 1968. — O. E i s s f e l d t, JBL 87 (1968), σ. 383-393. — (E. S e l l i n)/G. F o h r e r, Einleitung in das Alte Testament, 1969^u (1977), σ. 112 ἐξ. — Τ ο ῦ α ὐ τ ο ῦ, Geschichte der israelitischen Religion, Ber-

lin 1969, σ. 192-212: Der Kultus. — J.G. Vink, The Date of the Priestly Code in the Old Testament, (OTS 15) 1969, σ. 1-144. — S. E. Mc Euenue, The Narrative Style of the Priestly Writer, (AnBibl 50) Rome 1971. — W. B r u e g g e m a n n, The Kerygma of the Priestly Writers, ZAW 84 (1972), σ. 397-417. — I v a n C a i n e, λ. Numbers, Book of, ἐν EJ τόμ. 12 (1972), σ. 1249-1254. — G. W. C o a t s, An Exposition for the Wilderness Traditions, VT 22 (1972), σ. 288-295. — F. M. C r o s s, The Priestly Work, ἐν Canaanite Myth and Hebrew Epic, Cambridge/Mass. 1973, σ. 293 ἐξ. — A. H u r v i t z, The Evidence of Language in Dating the Priestly Code, RB 81 (1974), σ. 24-56. — T h. L. T h o m p s o n, The Historicity of the Pentateuchal Narratives, (BZAW 133) 1974. — H. W. W o l f f / W. B r u e g g e m a n n, The Vitality of Old Testament Traditions, Atlanta 1975. — O. E i s s f e l d t, Einleitung in das Alte Testament, 1976⁴, σ. 205 ἐξ. — O. K a i s e r, Einleitung in das Alte Testament, 1978⁴, σ. 41 ἐξ. — R. S m e n d, Die Entstehung des Alten Testaments, 1978, σ. 33 ἐξ. — R. d e V a u x, Histoire ancienne d'Israel, Paris I 1971, II 1973. Καὶ ἐν ἀγγλ. μεταφράσει ὑπὸ D. S m i t h: The Early History of Israel, Philadelphia 1978. — J. S c h a r b e r t, Sachbuch zum Alten Testament, 1981, σ. 23 ἐξ.

α'. Ὀνομασία

Τὸ βιβλίον τοῦτο καλεῖται ἐν μὲν τῇ ἐβραϊκῇ βίβλῳ Βε - μ ι δ β ἄ ρ (= ἐν τῇ ἐρήμῳ) ἀπὸ τοῦ ἤδη ἐν 1,1 μνημονευομένου τόπου τῶν γεγονότων τῶν πλείστων διηγήσεών του ἤ, καθ' ἑτέραν ὀνομασίαν μαρτυρουμένην τὸ πρῶτον παρὰ τῷ Ἱερωνύμῳ καὶ τῷ Ἐπιφανίῳ, Βα-γεδαββέρ (=καὶ ἐλάλησεν) ἀπὸ τῆς ἀρκτικῆς του φράσεως, ἐν δὲ τῇ μεταφράσει τῶν Ο' Ἀριθμοὶ ἀπὸ τῆς ἐν 1,1—4,26 καὶ κεφ. 26 ἱστορουμένης ἀριθμῆσεως τῶν φυλῶν τοῦ Ἰσραήλ. Ἐκ τῆς μεταφράσεως τῶν Ο' κατάγεται ἡ ἐν τῇ Βουλγάτῃ, καὶ μέσῳ ταύτης ἐν ταῖς νεωτέραις μεταφράσεσιν, ὀνομασία N u m e r i. Ἐἶναι δ' οἱ Ἀριθμοὶ κατὰ σειρὰν τὸ τέταρτον βιβλίον τῆς Π. Διαθήκης καὶ ἐν ταύτῳ τὸ τέταρτον τμήμα τοῦ πενταμεροῦς βιβλίου τοῦ Νόμου, οὗτινος ὁ συνήθης τίτλος εἶναι Πεντάτευχος.

β'. Περιεχόμενον

Ἐν τῷ ὑπὸ ἐξέτασιν βιβλίῳ, συγκειμένῳ ἐκ 36 κεφαλαίων, ἐκτίθεται μετὰ κενῶν καὶ ἄνευ αὐστηρᾶς συνοχῆς ἡ ἐν τῇ ἐρήμῳ περιπλάνησις τοῦ Ἰσραήλ ἀπὸ τῶν τελευταίων ἡμερῶν τῆς ἐν Σινᾷ παραμονῆς του μέχρι τῆς ἐν τοῖς ὄροπεδίοις τοῦ Μωάβ, παρὰ τὸν Ἰορδάνην, στρατοπεδεύσεώς του, ἧτοι ἀπὸ τοῦ δευτέρου μῆνός του δευτέρου ἀπὸ τῆς ἐξόδου ἔτους μέχρι τοῦ ἐνδε-

κάτου μηνὸς τοῦ τεσσαρακοστοῦ ἔτους. Ἡ διήγησις ἱστορικῶν ἐπεισοδίων ἐναλλάσσεται μετὰ τῆς καταγραφῆς νομοθετικῶν διατάξεων. Κατὰ τριμερῆ διαίρεσιν τοῦ βιβλίου, ὑποδηλουμένην ὑπὸ τῶν γεωγραφικῶν του δεδομένων, τὸ α' μέρος (1,1—10,10) περιέχει εἴκοσιν ἡμερῶν γεγονότα ἐν Σινᾶ (πρβ. 1,1 πρὸς 10,11), τὸ β' μέρος (10,11—20,21) τριάκοντα καὶ ὀκτὼ περιήπου ἔτων γεγονότα ἐν τῇ ἐρήμῳ κατὰ τὴν ἀπὸ τοῦ Σινᾶ μέχρι τοῦ Καδῆς, τ.έ. πρὸς τὸ νότιον ὄριον τῆς Παλαιστίνης, πορείαν (πρβ. 10,11 πρὸς 20,23-29 καὶ 33,38) καὶ τὸ γ' μέρος (20,22—36,13) πέντε καὶ πλέον μηνῶν γεγονότα ἐν Ἐδώμ καὶ Μωᾶβ κατὰ τὴν ἀνατολικῶς τῆς Νεκρᾶς θαλάσσης πορείαν ἀπὸ Καδῆς μέχρις Ἰορδάνου (πρβ. 33,38 πρὸς Δευτ. 1,3). Ἀναλυτικώτερον, ἐν τῷ βιβλίῳ περιέχονται τὰ κάτωθι.

α'. Τελευταῖα γεγονότα ἐν Σινᾶ (1,1—10,10).

α) Ἀριθμησις τῶν Ἰσραηλιτῶν (1,1—4,49).

1. Πρώτη ἀπογραφή (1,1-54).

1) Ὅρισμὸς ἀρχηγῶν τῶν φυλῶν, 1,1—16.

2) Ἀριθμησις μιᾶς ἐκάστης τῶν φυλῶν, 1,17-46.

3) Ἰδιάζουσα θέσις τῶν λευιτῶν (ἀριθμησις τῆς φυλῆς

Λευί: 3,21-28), 1,47-54.

2. Παράταξις τῶν φυλῶν (2,1-34).

3. Ἡ φυλὴ τοῦ Λευί (3,1—4,49).

1) Οἱ ἱερεῖς, 3,1-4.

2) Οἱ λευιῖται, 3,5—4,49.

α) Καθήκοντα τῶν λευιτῶν, 3,5-10.

β) Ἐκλογή τῶν λευιτῶν εἰς ὑποκατάστασιν τῶν πρωτοτόκων, 3,11-13.

γ) Ἀριθμησις καὶ προορισμὸς τῶν λευιτῶν, 3,14-39.

δ) Ἐξαγορὰ πρωτοτόκων, 3,40-51.

ε) Ἡ λευιτικὴ οἰκογένεια τῶν καθιτῶν, 4,1-20.

στ) Ἡ λευιτικὴ οἰκογένεια τῶν γηρσωνιτῶν, 4,21-28.

ζ) Ἡ λευιτικὴ οἰκογένεια τῶν μεραριτῶν, 4,29-33.

η) Ἀπογραφή τῶν τριῶν λευιτικῶν οἰκογενειῶν, 4,34-49.

β) Διάφοροι διατάξεις καὶ ἀφηγήσεις (5,1—10,10).

1. Νομικαὶ τινες διατάξεις (5,1—6,27).

1) Ἀπομάκρυνσις ἀκαθάρτων προσώπων ἐκ τοῦ στρατοπέδου, 5,1-4.

2) Ἐπανόρθωσις διὰ παράβασιν, 5,5-10.

- 3) Προσφορά διὰ ζηλοτυπίαν, 5,11-31.
- 4) Εὐχὴ ναζιραίου, 6,1-21.
- 5) Ἀαρωνικὴ εὐλογία, 6,22-27.
2. Προσφοραὶ τῶν ἀρχηγῶν τῶν φυλῶν (7,1-89).
 - 1) Προσφορά ἀμαξῶν 7,1-9.
 - 2) Προσφορά δώρων διὰ τὴν καθιέρωσιν τοῦ θυσιαστηρίου, 7,10-89.
3. Οἱ ἑπτὰ λύχνοι τῆς λυχνίας (8,1-4).
4. Καθοσίωσις τῶν λευϊτῶν (8,5-26).
 - 1) Κάθαρσις τῶν λευϊτῶν, 8,5-22.
 - 2) Χρόνος ὑπηρεσίας τῶν λευϊτῶν, 8,23-26.
5. Συμπληρωματικὸν πάσχα (9,1-14).
6. Ἡ τοὺς Ἰσραηλίτας καθοδηγοῦσα νεφέλη (9,15-23).
7. Αἱ ἀργυραῖ σάλπιγγες (10,1-10).

β'. Γεγονότα ἐν τῇ ἐρήμῳ κατὰ τὴν ἀπὸ τοῦ Σινᾶ μέχρι τοῦ Καδῆς πορείαν (10,11—20,21).

1. Ἀναχώρησις ἐκ τοῦ Σινᾶ (10,11-36).
 - 1) Ἔγερσις καὶ διάταξις τῶν Ἰσραηλιτῶν πρὸς πορείαν, 10,11-28.
 - 2) Μωϋσῆς καὶ Ὀβάβ, 10,29-32.
 - 3) Πορεία τριῶν ἡμερῶν, 10,33-34.
 - 4) Ἄσμα τῆς κιβωτοῦ, 10,35-36.
2. Γογγυσμὸς ἐν Ταβερᾷ (11,1-3).
3. Γογγυσμὸς ἐν Κιβρώθ-αττααβᾷ (11,4-34).
 - 1) Ἐπιθυμία κρέατος, 11,4-9.
 - 2) Μεσίτευσις τοῦ Μωϋσέως, 11,10-15.
 - 3) Ἀπόκρισις τοῦ Γραχβέ, 11,16-23.
 - 4) Ἐκλογὴ ἑβδομήκοντα πρεσβυτῶν καὶ ἔκχυσις τοῦ πνεύματος ἐπ' αὐτούς, 11,24-30.
 - 5) Ἀποστολὴ ὀρτύγων, 11,31-34.
4. Δικαίωσις τοῦ Μωϋσέως ἐν Ἀσηρῶθ (11,35—12,15).
 - 1) Αἰτιάσεις τοῦ Ἀαρὼν καὶ τῆς Μαρίας κατὰ τοῦ Μωϋσέως, 11,35—12,3.
 - 2) Μοναδικότης τοῦ Μωϋσέως, 12,4-10.
 - 3) Μεσίτευσις τοῦ Μωϋσέως ὑπὲρ τῆς Μαρίας, 12,11-15.

5. Ἐξερευνησις τῆς γῆς Χαναάν (12,16—14,45).
- 1) Μεταστρατοπέδευσις εἰς τὴν ἔρημον Φαράν καὶ ἐκλογή κατασκόπων, 12,16—13,17.
 - 2) Ὀδηγίαι πρὸς τοὺς κατασκόπους, 13,18-21.
 - 3) Διαδρομὴ τῶν κατασκόπων, 13,22-25.
 - 4) Ἐπιστροφή τῶν κατασκόπων εἰς τὸν εἰς Καδῆς μεταστρατοπεδεύσαντα Ἰσραηλιτικὸν λαόν, 13,26.
 - 5) Ἀντιφατικαὶ εἰδήσεις, 13,27-33.
 - 6) Ἀποστασία τοῦ λαοῦ, 14,1-10.
 - 7) Ὁργὴ τοῦ Γλαχβὲ καὶ μεσίτευσις τοῦ Μωϋσέως, 14, 11-19.
 - 8) Συγχώρησις καὶ τιμωρία, 14,20-25.
 - 9) Περιπλάνησις ἐν τῇ ἐρήμῳ ἐπὶ τεσσαράκοντα ἔτη, 14, 26-38.
 - 10) Ἦττα τῶν Ἰσραηλιτῶν παρὰ τὴν Χορμά, 14,39-45.
6. Διάφοροι νομικαὶ διατάξεις (15,1-41).
- 1) Αἱ πρὸς τὰς διαφόρους θυσίας ἀναλογοῦσαι προσφοραὶ καὶ σπονδαί, 15,1-16.
 - 2) Προσφορὰ ἐκ τοῦ πρώτου φυράματος, 15,17-21.
 - 3) Ἐξιλέωσις δι' ἁμαρτήματα ἐξ ἀγνοίας, 15,22-31.
 - 4) Ἀθέτησις τοῦ σαββάτου, 15,32-36.
 - 5) Οἱ κροσσοὶ (Ο', τὰ κράσπεδα) τῶν ἱματίων, 15,37-41.
7. Ἐξέγερσις κατὰ τοῦ Μωϋσέως καὶ τοῦ Ἀαρῶν (16,1—17,15).
- 1) Κορέ, Δαθάν καὶ Ἀβειρών, 16,1-15.
 - 2) Τιμωρία τῶν πρωταιτίων καὶ τῶν ὀπαδῶν των, 16, 16-35.
 - 3) Τὰ θυμιατήρια, 17,1-5.
 - 4) Ἄλλη τις ἐξέγερσις, 17,6-15.
 - 5) Βλάστησις τῆς ῥάβδου τοῦ Ἀαρῶν, πιστοποιοῦσα τὴν προνομιοῦχον θέσιν τῆς φυλῆς τοῦ Λευῖ, 17,16-26.
8. Καθήκοντα καὶ δικαιώματα τῶν ἱερέων καὶ τῶν λευιτῶν (17,27—18,32).
- 1) Καθήκοντα τῶν ἱερέων καὶ τῶν λευιτῶν, 17,27—18,7.
 - 2) Πρόσοδοι τῶν ἱερέων, 18,8-19.
 - 3) Πρόσοδοι τῶν λευιτῶν, 18,20-24.
 - 4) Ἡ διὰ τοὺς λευίτας δεκάτη δεκατομένη διὰ τοὺς ἱερεῖς, 18,25-32.

9. Ὑδωρ καθαρμοῦ (19,1-22).
 1) Προπαρασκευὴ τοῦ ὕδατος καθαρμοῦ, 19,1-10.
 2) Περιπτώσεις χρήσεως τοῦ ὕδατος καθαρμοῦ, 19,11-22.
10. Τελευταῖα γεγονότα ἐν Καδές (20,1-21).
 1) Θάνατος τῆς Μαρίας, 20,1.
 2) Ὑδωρ τῆς Μεριβά· γογγυσμὸς τοῦ διψῶντος λαοῦ καὶ ἀνάβλυσις ὕδατος ἐκ τοῦ βράχου, 20,1-13.
 3) Ἄρνησις τοῦ βασιλέως τῶν ἐδωμιτῶν νὰ ἐπιτρέψῃ εἰς τοὺς Ἰσραηλίτας τὴν διὰ τῆς χώρας του διάβασιν, 20,14-21.

γ'. Γεγονότα ἐν Ἐδώμ καὶ Μωάβ κατὰ τὴν ἀπὸ Καδές μέχρις Ἰορδάνου πορείαν (20,22—36,13).

1. Θάνατος τοῦ Ἀαρὼν ἐπὶ τοῦ ὄρους Ὠρ (20,22-29).
 2. Κατάληψις τῆς Χορμά· νίκη κατὰ τοῦ χαναναίου βασιλέως τῆς Ἀράδ (21,1-3).
 3. Ὁ χρυσοῦς ὄφις (21,4-9).
 4. Σταθμοὶ τῆς ἀπὸ τοῦ ὄρους Ὠρ μέχρι τῶν πεδιάδων τῆς Μωάβ πορείας (21,10-20).
 5. Κατάκτησις τῆς ἀνατολικῶς τοῦ Ἰορδάνου χώρας (21,21-35).
 1) Νίκη κατὰ τοῦ Σηὼν, βασιλέως τῶν ἀμορραίων, 21, 21-32.
 2) Νίκη καὶ τοῦ Ὠγ, βασιλέως τῆς Βασάν, 21,33-35.
6. Διήγησις περὶ τοῦ Βαλαάμ (22,1—24,25).
 1) Ὁ Βαλάκ, βασιλεὺς τῆς Μωάβ, προσκαλεῖ τὸν Βαλαάμ, 22,1-14.
 2) Ὁ Βαλάκ, βασιλεὺς τῆς Μωάβ, προσκαλεῖ καὶ πάλιν τὸν ἀρνηθέντα νὰ μεταβῇ εἰς Μωάβ Βαλαάμ, 22,15-20.
 3) Μετάβασις τοῦ Βαλαάμ εἰς Μωάβ· ἀφήγησις περὶ Βαλαάμ καὶ τῆς ὄνου του, 22,21-35.
 4) Ὁ Βαλάκ ὑποδέχεται τὸν Βαλαάμ, 22,36-40.
 5) Πρῶτος χρησμὸς τοῦ Βαλαάμ, 22,41—23,12.
 6) Δεύτερος χρησμὸς τοῦ Βαλαάμ, 23,13-26.
 7) Τρίτος χρησμὸς τοῦ Βαλαάμ, 23,27—24,9.
 8) Τέταρτος χρησμὸς τοῦ Βαλαάμ, 24,10-19.
 9) Χρησμὸς κατὰ τοῦ Ἀμαλήκ, 24,20.
 10) Χρησμὸς κατὰ τῶν κενιτῶν, 24,21-22.

- 11) Χρησιμὸς κατὰ τοῦ Ἀσσοῦρ καὶ τοῦ Ἐβερ, 24,23-25.
7. Οἱ Ἰσραηλῖται ἐν Σιττίμ (25,1-18).
- 1) Ἡ διὰ μωαβιτίδων γυναικῶν παρέκκλισις πρὸς τὴν λατρείαν τοῦ Βάαλ-πεῶρ καὶ ἡ διὰ τὴν ἀποστασίαν ταύτην τιμωρία, 25,1-5.
- 2) Ὁ ζῆλος τοῦ Φινεές, 25,6-18.
8. Δευτέρα ἀπογραφή (26,1-65).
- 1) Ἀρίθμησις μιᾶς ἐκάστης τῶν φυλῶν, 26,1-51.
- 2) Ὁδηγίαι περὶ κατανομῆς τῆς χώρας, 26,52-56.
- 3) Ἀρίθμησις τῶν λευϊτῶν, 26,57-62.
- 4) Διαπίστωσις ἐκ τῆς δευτέρας ἀπογραφῆς, 26,63-65.
9. Αἱ θυγατέρες τοῦ Σαλπαάδ· νομικὴ διάταξις περὶ κληρονομίας τῶν θυγατέρων (27,1-11).
10. Ἐκλογή τοῦ Ἰησοῦ ὡς διαδόχου τοῦ Μωϋσέως (27,12-23).
11. Τελετουργικὸν ἡμερολόγιον (28,1—29,40).
- 1) Εἰσαγωγή, 28,1-2.
- 2) Καθημερινή προσφορά, 28,3-8.
- 3) Προσφοραὶ σαββάτου, 28,9-10.
- 4) Προσφοραὶ νουμηνίας, 28,11-15.
- 5) Προσφοραὶ ἑορτῆς τῶν ἀζύμων, 28,16-25.
- 6) Προσφοραὶ ἑορτῆς τῶν ἐβδομάδων, 28,26-31.
- 7) Προσφοραὶ πρώτης τοῦ ἐβδόμου μηνός, 29,1-6.
- 8) Προσφοραὶ δεκάτης τοῦ ἐβδόμου μηνός, 29,7-11.
- 9) Προσφοραὶ τῆς ἑορτῆς τῶν σκηνῶν, 29,12-38.
- 10) Κατακλείς, 29,39-40.
12. Διατάξεις περὶ εὐχῶν (30,1-16).
- 1) Γενικὴ διάταξις, 30,1-2.
- 2) Εὐχὴ ἀγάμου γυναικός, 30,3-5.
- 3) Εὐχὴ ἐγγάμου γυναικός, 30,6-16.
- 4) Κατακλείς, 30,17.
13. Ἰερὸς πόλεμος κατὰ τῶν μεδιανιτῶν (31,1-54).
- 1) Ἡ ἐκστρατεία, 31,1-12.
- 2) Ἐπιστροφή τῶν πολεμιστῶν, 31,13-24.
- 3) Διανομὴ τῶν λαφύρων, 31,25-54.
14. Ἡ ἀνατολικῶς τοῦ Ἰορδάνου χώρα προοριζομένη διὰ δύο καὶ ἡμίσειαν φυλάς (32,1-42).

1) Οἱ φυλαὶ Ρουβὴν καὶ Γὰδ αἰτοῦνται τὴν ἐγκατάστασιν τῶν ἐν τῇ ἀνατολικῶς τοῦ Ἰορδάνου χώρας, 32,1-5.

2) Ἐπιτευχθεῖσα συμφωνία, 32,6-32.

3) Ἐδαφικὴ περιοχὴ τῶν φυλῶν Ρουβὴν καὶ Γὰδ καὶ τῆς ἡμισείας φυλῆς Μανασσῆ, 32,33-42.

15. Σταθμοὶ τῆς ἀπὸ Αἰγύπτου μέχρι Μωάβ διαδρομῆς (33,1-49).

16. Ὁδηγίαι ἀφορῶσαι εἰς τὴν μετὰ τὴν διάβασιν τοῦ Ἰορδάνου κατάληψιν τῆς Χαναάν (33,50-56).

17. Ἰδεώδη ὄρια τῆς γῆς τῆς ἐπαγγελίας (34,1-15).

1) Τὸ νότιον ὄριον, 34,1-5.

2) Τὸ δυτικὸν ὄριον, 34,6.

3) Τὸ βόρειον ὄριον, 34,7-9.

4) Τὸ ἀνατολικὸν ὄριον, 34,10-12.

5) Κατακλείς, 34,13-15.

18. Οἱ δι' ἐπίβλεψιν εἰς τὴν διανομὴν τῆς χώρας δώδεκα ἐκπρόσωποι τῶν ἰσραήθιμων φυλῶν (34,16-29).

19. Αἱ πόλεις τῶν λευϊτῶν (35,1-8).

20. Αἱ ἄσυλοι πόλεις (35,9-34).

1) Ὅρισμός ἐξ πόλεων ὡς ἀσύλων, 35,9-15.

2) Διάκρισις μεταξὺ φόνου ἐκ προθέσεως καὶ φόνου ἐξ ἀμελείας, 35,16-23.

3) Νομικὴ διαδικασία, 35,24-32.

4) Παραίνετικὸν συμπέρασμα, 35,33-34.

21. Νομικὴ διάταξις περὶ γάμου θυγατέρων, κληρονομουσῶν ἀκίνητον περιουσίαν (36,1-12).

22. Κατακλείς (36,13).

γ'. Γένεσις τοῦ βιβλίου

Τὸ ὑπὸ ἐξέτασιν βιβλίον δὲν εἶναι αὐτοτελές, καθόσον ὡς μέρος τῆς Πεντατεύχου ἔχει τὴν διασκευαστικὴν ὑφὴν ταύτης. Λογιζόμενον δ' ἀκριβέστερον ὡς τὸ τελευταῖον μέρος τῆς ἐκ τῶν τεσσάρων πρώτων βιβλίων τῆς Πεντατεύχου συγκειμένης τετρατεύχου, ἔχει κατὰ πολὺ στενωτέραν ὀργανικὴν σχέσιν πρὸς τὰ προηγούμενά του βιβλία παρὰ πρὸς τὸ Δευτερονόμιον. Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ Λευϊτικόν, ὅπερ ἐξ ὀλοκλήρου ἔχει ἱερατικὴν τὴν προέλευσίν, οἱ Ἄριθμοι ἔχουν συγκροτηθῆ οὐχὶ ἐκ μιᾶς ἀλλ' ἐκ τριῶν πηγῶν, τ.ἔ. ἐκ

πασῶν τῶν βασικῶν πηγῶν (J, E, P) τῆς τετρατεύχου. Ἐξ αὐτῶν, ὡς εἶναι λίαν πιθανόν, αἱ μὲν δύο πρῶται (J καὶ E) κατάγονται ἀντιστοίχως ἐκ τῶν πρῶτων ἐτῶν τῆς βασιλείας τοῦ Σολομῶντος καὶ τοῦ ἀ' ἡμίσεος τῆς 8ης ἐκ/δος π.Χ., συγχωνευθεῖσαι (JE) μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ βορείου βασιλείου, ἐὰν μὴ κατ' ἐπιχειρηθεῖσαν πιθανῶς ἐπὶ βασιλείας τοῦ Ἐζεκιῦ ἐνοποιήσιν τοῦ βορείου καὶ τοῦ νοτίου βασιλείου, ἡ δὲ τελευταία ἐκ τοῦ μεταξύ τῆς 6ης καὶ τῆς 5ης ἐκ/δος π.Χ. χρονικοῦ διαστήματος. Τὸ βιβλίον κατὰ τὸ μεγαλύτερον μὲν μέρος, τ.ἑ. περίπου κατὰ τὰ τρίτα τέταρτα αὐτοῦ, σύγκεται ἐξ ἱερατικῶ ὕλικου, κατὰ τὸ μικρότερον δὲ μέρος, τ.ἑ. περίπου κατὰ τὸ ἐν τέταρτον αὐτοῦ, σύγκεται ἐξ ὕλικου γλαχβικοῦ καὶ ἐλωχειμικοῦ. Παρατηρητέον δ' ὡσαύτως ὅτι, ἐνῶ ἡ JE εἶναι εὐδιάκριτος ἀπὸ τῆς P, ὁ ἀπ' ἀλλήλων διαχωρισμὸς τῆς J καὶ τῆς E εἶναι δυσχερής, διότι βασικά τῶν γνωρίσματα, οἷον ἰδίᾳ τὸ ἐκ τῶν ἀντιστοίχων θείων ὀνομάτων, μόνον περιστατικῶς ἀναφαινόνται ἐν τῷ ὑπὸ ἐξέτασιν βιβλίῳ.

Πάντως δύναται τις νὰ εἶπῃ ἐν γένει ὅτι τὰ τμήματα 1,1—10,28. 16, 35—19,22. 25,6—36,13 ἀνήκουν εἰς τὴν P, ὅτι τὰ λοιπὰ προέρχονται ἐκ τῆς JE μετὰ στοιχείων ἐκ τῆς P καὶ ὅτι τὸ χωρίον 21,33—35, ὅπερ ἔχει ληφθῆ ἐκ τοῦ Δευτ. 3,1-3 μετ' ἀλλαγὴν τοῦ ἀ' εἰς γ' πρόσωπον, εἶναι μεταγενεστέρα προσθήκη. Λεπτομερέστερον, ἡ τοῦ περιεχομένου τῶν Ἀριθμῶν κατανομὴ εἰς τὰς εἰρημένας πηγὰς, ὡς ἐν γένει προβάλλεται ὑπὸ τοῦ Noth¹ καὶ ἄλλων ἐρευνητῶν², ἔχει ὡς κάτωθι.

1. Γλαχβικὴ πηγὴ ἢ παράδοσις (J)

Εἰς ταύτην ἀποδίδονται τὰ ἐπόμενα χωρία: **10**,29-33(34)36. **11**,1-35. **12**,1-16... **13**,17b-20,22 ἐξ... (26)...27a(bα)β,28(29)30 ἐξ. **14**,1b,4,11a (b-23a)...b,24(25a)b,39-45... **16**,1bα(β)2αα... 12-15...25 ἐξ., 27b-32a(b) 33abα(β)34. **20**,1aβ...19 ἐξ...22a. **21**, (1 ἐξ.)4aβ (b-9)... **22**,3b,4-8,13-19,21-38αα,39 ἐξ. **23**,28. **24**,1αα(β)b,2-10abα(β)11-19(20-24)25. **25**, (1a) b-5... **32**,1,16...39a (b,40a)b,41 ἐξ.

2. Ἐλωχειμικὴ πηγὴ ἢ παράδοσις (E)

Εἰς ταύτην ἀποδίδονται τὰ ἐπόμενα χωρία: **20**,14(15,16a)b,17 ἐξ.,21. **21**,21-32(33 ἐξ.). **22**,2,3α... 9-12... 20...38αβb,41. **23**,1-17a (b)18-26(27,29 ἐξ.)...

1. M. Noth, Überlieferungsgeschichte des Pentateuch 1948, 1966³, σ. 17 ἐξ.

2. J. E. Carpenter/G. Harford, The Composition of the Hexateuch, 1902, σ. 193 ἐξ. — H. Cazelles, JérusB 1952 (1958²), σ. 11 ἐξ. — R. C. Dentan, IDB 4 (1962), σ. 568 ἐξ. — N. H. Snaith, ὕπόμν. 1967, βλ. ἰδίᾳ σ. 10. — J. Scharbert, Sachbuch zum AT, 1981, σ. 469 ἐξ.

3. Ἱερατικὴ πηγὴ ἢ παράδοσις (P)

Εἰς ταύτην ἀποδίδονται τὰ ἐπόμενα χωρία: **1,1-47**(48-54); **2,1-34, 3,(1-13)14-32a(b)33-51. 4,1-10(11)12-15(16-20)21-28a(b)29-33a(b)34-49 (7,1-89) 8,5-22(23-26) 9,(1-14)15-23. 10,(1-10)11** ἐξ. (13-28). **13,1-3a(b-7aα)β,21,25,*26,32,33aα(β)b. 14,1a,2** ἐξ.,5-10,26,27a(b)28 ἐξ. (30-34)35-38. ***16—18. 20,1aαb,2(3a)bα(β)4(5)6** ἐξ.,8(aα)β(bα)β(9)10(11a)b,12(13)22b,23aα(βb,24)25-29. **21,4aα. 22,1b. 25,6-18. 27,12-23. (31).** Δευτ. **34,1aα...7** ἐξ.

Κατὰ ταῦτα οἱ Ἀριθμοὶ ἔχουν συγκροτηθῆ ἐκ τῶν πηγῶν J¹ (+J²), E καὶ P. Ἡ θέσις ἡμῶς αὕτη παραλλάσσει παρὰ διαφόροις ἐρευνηταῖς. Ὁ προταθεὶς ὑπὸ τοῦ R. Smend sr.³ διαχωρισμὸς τῆς πηγῆς J εἰς τὰς κατ' αὐτὸν αὐτοτελεῖς, παραλλήλους καὶ μεταγενεστέρως συνυφανθείσας πηγὰς J¹ καὶ J² ἐγένετο ἔπειτα κατὰ βᾶσιν δεκτὸς ὑπὸ τοῦ Eissfeldt καὶ τοῦ Fohrer, ὧν ὁ μὲν πρῶτος χαρακτηρίζει τὴν J¹ ὡς L (Laienquelle, τ. ἔ. λαϊκὴν πηγὴν),⁴ ὁ δὲ δευτέρως ὡς N (=Nomadische Quellenschicht, τ. ἔ. νομαδικὸν στρώμα πηγῆς).⁵ Κατὰ τὸν C. A. Simpson τὸ στρώμα J² εἶναι διασκευὴ τοῦ στρώματος J¹. Ὁ Morgenstern⁶ κατ' ἴδιον αὐτοῦ μεθοδικὸν τρόπον εὐρίσκει ἐν τῇ Ἐξόδῳ καὶ τοῖς Ἀριθμοῖς τὴν πηγὴν K (=Kenite document), ἣν καὶ θεωρεῖ ὡς τὴν ἀρχαιοτέραν πηγὴν τῆς ἑξατεύχου. Ἡ τῆς Ἱερατικῆς δὲ πηγῆς ἀνομοιογένεια, ἣτις παρατηρεῖται καὶ ἐν τοῖς προηγουμένοις βιβλίοις τῆς τετρατεύχου, ἐξηγεῖται ὑπὸ μὲν τοῦ Gray (ὑπόμν. 1903, σ. XXXIII ἐξ.) διὰ διακρίσεως ἐν αὐτῇ τριῶν στρωμάτων, ἧτοι τοῦ τὴν ἱστορίαν τῶν ἱερῶν θεσμῶν τοῦ Ἰσραὴλ περιέχοντος P^g, τοῦ τούτου μεταγενεστέρου P^h, συγκειμένου ἐκ διαφόρων συλλογῶν, καὶ τοῦ χρονικῶς ἀκαθορίστου P^x, ὅπερ εἶναι μὲν διάφορον τοῦ P^g ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἀποδεδειγμένως μεταγενέστερον τούτου, ὑπὸ δὲ τοῦ von Rad διὰ διακρίσεως ἐν αὐτῇ δύο παραλλήλων στρωμάτων, τ. ἔ. τοῦ PA καὶ τοῦ PB, ἐξ. ὧν τὸ δεύτερον θεωρεῖται ὑπ' αὐτοῦ ὡς ἔχον ἐντονώτερον λατρευτικὸν καὶ ἱερατικὸν χαρακτῆρα, καὶ τινος «βιβλίου γενεῶν» (Toledot-Buch).

3. R. Smend sr., Die Erzählung des Hexateuch auf ihre Quellen untersucht, Berlin 1912.

4. O. Eissfeldt, Einleitung in das Alte Testament, 1976⁴, σ. 258 ἐξ. Τὰ εἰς τὴν L ἀποδιδόμενα ὑπὸ τοῦ Eissfeldt χωρία τῶν Ἀριθμῶν εἶναι τὰ ἐξῆς: 10,29-36*. 11,1-3,4-35*. 12*. 13-14*. 20,1-13*,14-21*. 21,1-3,10-35*. 25,1-5*. 32*.

5. (E. Sellin)/G. Fohrer, Einleitung in das Alte Testament, 1969¹¹ (1977), σ. 175 ἐξ. Τὰ εἰς τὴν N ἀποδιδόμενα ὑπὸ τοῦ Fohrer χωρία τῶν Ἀριθμῶν εἶναι τὰ ἐξῆς: 10,29-36* (J). 11,1-3. 11,4-35* (JE). 12* (E). 13,17-14,45* (JEP). 20,1a, 2-13* (P). 20,21. 21,1-3,21-35* (JE). 25,1-5* (J). 32,39-42.

6. J. Morgenstern, The Oldest Document of the Hexateuch, HUCA 4 (1927), σ. 1-138.

Ἐντεῦθεν γίνεται φανερόν ὅτι ὀρθῆ κατανόησις τοῦ περιεχομένου τοῦ βιβλίου τῶν Ἀριθμῶν προϋποθέτει ἀναλυτικὴν ἐξέτασιν τῆς ἐκ διαφόρων ἀφηγήσεων καὶ νομικῶν διατάξεων συγκροτήσεώς του. Αἱ ἀφηγήσεις (10,11-36. 11—12. 13—14. 6. 17. 20. 21. 22—24. 25. 27,12-23. 31. 32), ἀνάλογοι ἢ ἀντίθετοι πρὸς τὰς ὁποίας ὑπάρχουν ἐν ἄλλοις βιβλίοις τῆς Πεντατεύχου, ἀνήκουν κατὰ μὲν τὸ πλεῖστον μέρος αὐτῶν εἰς τὴν JE, κατὰ δὲ τὸ λοιπὸν μέρος αὐτῶν εἰς παρεμβολὰς τῆς P. Οἴκοθεν νοεῖται ὅτι ἡ ἱστορικὴ ἀξιοπιστία τῶν ἀφηγήσεων τῶν Ἀριθμῶν συνδέεται στενωῶς πρὸς τὸ πρόβλημα τῆς ἱστορικότητος τῶν ἀφηγήσεων τῆς ὅλης τετρατεύχου. Πάντως ἐν προκειμένῳ πρέπει νὰ ληφθῇ σοβαρῶς ὑπ' ὄψιν ὅτι ἡ διαπίστωσις ἱστορικότητος δυσχεραίνεται κατὰ πολὺ ἐκ τοῦ ὅτι τὸ ἀφηγηματικὸν ὕλικόν τῆς μὲν JE εὐρίσκεται ἐν λίαν ἀποσπασματικῇ καταστάσει, τῆς δὲ P εἶναι πενιχρὸν καὶ ἐν πολλοῖς προσχηματικὸν καὶ μεταγενέστερον.

Διὰ μορφολογικῆς ἐξετάσεως τῶν ἀφηγήσεων ἀναφαίνονται ἐν αὐταῖς διάφορα κίνητρα· αἰτιολόγησις τοπικῶν ὀνομάτων (11,1-3,31-35. 20,1-13), αἰτιολόγησις λατρείας (21,4-9)⁷, αἰτιολόγησις τῆς πρὸς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας κυκλικῆς πορείας πρὸς τὴν ἀνατολικῶς τοῦ Ἰορδάνου χώραν (13—14), νομιμοποιήσις τῆς ὑπὸ τῶν χαλεβιτῶν κατακτηθείσης χώρας (14,24) καὶ διεκδικήσεις τῆς ἀρχηγίας ὑπὸ διαφόρων ἱερατικῶν (12. 16. 17) καὶ προφητικῶν ὁμίλων (11,24-30). Παλαιαὶ αὐτοτελεῖς παραδόσεις ὑπάρχουν ἐν τῇ περὶ τοῦ Βαλαὰμ ἀφηγήσει (22—24), τοῖς λόγοις τῆς κιβωτοῦ (10,35 ἐξ.) καὶ τοῖς ἀποσπάσμασιν ἁσμάτων (21,14 ἐξ., 17 ἐξ., 27 ἐξ.).

Εἶναι ἀληθές ὅτι ἡ ἐν τῷ βιβλίῳ θέσις τῆς περὶ ἀριθμῆσεως τῶν Ἰσραηλιτικῶν φυλῶν διηγήσεως δὲν εἶναι ἄσχετος πρὸς τὸ ὅλον περιεχόμενον του, ὅπερ καταδεικνύει ὅτι παραλλήλως πρὸς τὴν φυλετικὴν συνείδησιν ὑπῆρχεν ἤδη καὶ ζωνρὰ ἐθνικὴ συνείδησις παρὰ τοῖς Ἰσραηλίταις. Οἱ ἀρχηγοὶ τῶν διαφόρων φυλῶν προσφέρουν ἰδιαιτέρας θυσίας πρὸς τὸν Θεόν, ἀλλ' αἱ δώδεκα φυλαὶ ἀποτελοῦν ἑνιαῖον ἐθνικὸν σύνολον. Ἡ ἑναρξίς τῶν κατὰ τῶν περιοίκων λαῶν ἐπιθετικῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ Ἰσραὴλ μαρτυρεῖ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἐθνικῆς του συνειδήσεως. Παρὰ ταῦτα ὅμως ἡ ἐν τοῖς πρώτοις κεφαλαίοις παροχὴ στατιστικῶν ἰδία στοιχείων ὑπὸ ἀφηγηματικὴν μορφήν εἶναι προσχηματικὴ, διὸ καὶ ἡ πρώτη πραγματικὴ ἀφήγησις ἐμφανίζεται ἐν 10,11-36 (ἀναχώρησις ἐκ τοῦ Σινᾶ). Τῆς ἀφηγήσεως ταύτης τὸ μὲν α' μέρος (στ. 11-28) φέρει χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τῆς Ἰερατικῆς πηγῆς, οἷα ἡ χρονολόγησις, ἡ περὶ τῆς νεφέλης ἰδέα καὶ ἡ σχηματικὴ διάταξις τῶν φυλῶν, καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἀνήκει εἰς τὴν P, τὸ δὲ β' μέρος (στ. 29-36, πλὴν τοῦ στ. 34) συνεχίζει τὴν ἐν Ἐξ. 34,28 διακοπεῖσαν διήγησιν τῆς J καὶ διασφύζει παλαιότατον ἄσμα τῆς κιβωτοῦ (στ. 35-36).

7. J. A. Soggin, Kultätologische Sagen und Katechese im Hexateuch, VT 10 (1960), σ. 341-347.

Ἐκ τῶν λοιπῶν ἀφηγήσεων ἡ ἐν κεφ. 11—12 (γογγυσμοὶ ἐν Ταβερᾷ, Κιβρώθ-αττααβὰ καὶ Ἀσηρώθ) ἀνήκει ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν JE, ἐὰν μὴ ἀκριβέστερον εἰς τὴν J, ἀποβλέπουσα ἐν 11,1-3,31-35 εἰς αἰτιολόγησιν τοπικῶν ὀνομάτων. Ἡ ἐν κεφ. 13—14 (περὶ τῶν κατασκόπων) ἀποβλέπει εἰς αἰτιολόγησιν τῆς πρὸς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας κυκλικῆς πορείας διὰ τῆς ἀνατολικῶς τοῦ Ἰορδάνου χώρας, ὡς ἐμφαίνουσι αἱ ἐν J καὶ P δύο παράλληλοι ἐκδοχαὶ κατασκοπεύσεως. Ἡ ἐν κεφ. 16 (Κορέ, Δαθὰν καὶ Ἀβειρώων)⁸ εἶναι σύμφυρμα τριῶν μερικωτέρων ἀφηγήσεων, ἀνηκουσῶν ἀντιστοίχως εἰς τὴν J, τὴν P καὶ (τὸ μεταγενέστερον στρῶμα ταύτης) τὴν P^s. Ἡ ἐν κεφ. 17 (βλάστησις τῆς ῥάβδου τοῦ Ἀαρῶν) ἀνήκει εἰς τὴν P καὶ ὑπὸ τὴν ἀρχικὴν τῆς μορφῆς εἶναι συναφῆς πρὸς τὴν περὶ Κορέ (κεφ. 16) ἀφήγησιν. Ἡ ἐν κεφ. 20—21 (ἀπὸ Καδὲς μέχρι κατακτήσεως τῆς ἀνατολικῶς τοῦ Ἰορδάνου χώρας), περιέχουσα πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τινὰς παλαιούς ποιητικὸς στίχους, τ.ξ. χωρίον τι ἐκ τοῦ βιβλίου τῶν πολέμων τοῦ Γλαχβὲ (21,14), ἄσμα τι ἐπ' ἐργασίᾳ γνωστὸν ὡς ἄσμα τοῦ φρέατος (21,17-18), καὶ ἐπινίκιον ἄσμα ἐπὶ τῇ κατατροπῶσει τοῦ βασιλέως Σηῶν (21,27-30),⁹ συνίσταται ἐκ στοιχείων τῆς J, τῆς E καὶ τῆς P, πλὴν τῶν κατ' οὐσίαν ἐκ τοῦ Δευτ. 3,1-3 προερχομένων τριῶν τελευταίων στίχων. Ἡ ἐν κεφ. 22—24 (Βαλαάμ) ἀνήκει (πλὴν τοῦ 22, 1b) εἰς τὴν σύνθεσιν JE καὶ θεωρεῖται ὡς κατ' ἐξοχὴν σπουδαία ἔνεκα τῶν ἐν αὐτῇ διαλαμβανομένων χρησμῶν τοῦ Βαλαάμ,¹⁰ οἵτινες, ἐξαιρέσει τοῦ τελευ-

8. H. S. Nyberg, Korah's uppror (Num 16f). Ett bidrag till frågen om traditions-historisk metod, SEA 12 (1947), σ. 230-252. — Greta Horst, The Death of Qorah, ABR 7 (1959), σ. 2-26. — J. Liver, Korah, Dathan and Abiram, ScrHier VIII (1961), σ. 189-217. — S. Lehming, Versuch zu Num 16, ZAW 74 (1962), σ. 291-321.

9. M. Noth, Num 21 als Glied der «Hexateuch» - Erzählung, ZAW 58 (1940/41), σ. 161-189. — R. Rendtorff, Zum Lage von Jaser, ZDPV 76 (1960), σ. 124-135, Taf. 13-16.

10. H. Oort, Disputatio de Pericope Num. XXII 2-XXIV, 1860. — Franz Delitzsch, Zur neuesten Literatur über den Abschnitt Bileam, ZKWL (1888), σ. 117-126. — A. von Gall, Zusammensetzung und Herkunft der Bileam-Perikope, 1900. — W. F. Albright, The Home of Balaam, JAOS 35 (1915), σ. 386-390. — M. Lühr, Num 22,2—24,25, AfO 4 (1927), σ. 85-89. — S. Mowinkel, Der Ursprung der Bil'am Sage, ZAW 48 (1930), σ. 233-271. — Ruth S. Mackensen, The Present Literary Form of the Balaam Story, ἐν D. B. MacDonald Presentation Vol. (1933), σ. 275-292. — E. F. Sutcliffe, A Note on Numbers XXII, Bibl 18 (1937), σ. 439-442. — M. Burrows, The Oracles of Jacob and Balaam, 1938. — O. Eissfeldt, Die Komposition der Bileam-Erzählung, ZAW 57 (1939), σ. 212-241. — W. F. Albright, The Oracles of Balaam, JBL 63 (1944), σ. 207-233. — A. S. Yahuda, The name of Balaams Homeland, JBL 64 (1945), σ. 547-551. — J. Mauchline, The Balaam-Balak Songs and Saga, St. Sem. et Or. 2 (1945), σ. 73-94. — J. M. Allegro, The Meaning of the Phrase šetum ha-

ταίου (24,18-24) θεωρουμένου ὑπὸ πολλῶν ἐρευνητῶν ὡς μετ' ἐκπλήρωσιν προφητεία (ἄστηρ ἐκ τοῦ Ἰακώβ ἐν 24,17 ὁ Δαβίδ), κατάγονται πιθανῶς ἐκ τῆς 10ης ἐκ /δος π.Χ. Ἡ ἐν κεφ. 25 (οἱ Ἰσραηλίται ἐν Σιττιμ) ἀνήκει ἐν μέρει εἰς τὴν J καὶ ἐν μέρει εἰς τὴν P. Ἡ ἐν 27,12-23 (ἐκλογή τοῦ Ἰησοῦ ὡς διαδόχου τοῦ Μωϋσέως) ἀνήκει εἰς τὴν P. Ἡ ἐν κεφ. 31 (ἱερός πόλεμος κατὰ τῶν μιδιανιτῶν) εἶναι μεταγενεστέρα προσθήκη εἰς τὴν P, ἔχουσα μιδρασιακὸν χαρακτῆρα καὶ ἀποβλέπουσα εἰς διασάφησιν τῆς καθάρσεως τῶν ἐπιστρεφόντων πολεμιστῶν καὶ τῆς διανομῆς τῶν λαφύρων. Ἡ ἐν κεφ. 32 (ἡ ἀνατολικῶς τοῦ Ἰορδάνου χώρα προοριζομένη διὰ τὰς φυλὰς Ρουβὴν, Γὰδ καὶ ἡμίσειαν Μανασσῆ) ἀνήκει κυρίως εἰς τὴν J καὶ κατακλείει μετὰ τῆς εἰς αὐτὴν προσθετέας ἀφηγήσεως περὶ θανάτου τοῦ Μωϋσέως (Δευτ. 34) τὴν ὅλην ἀφήγησιν τῆς τετρατεύχου, προπαρασκευάζουσα οὕτω τὴν ἐν τοῖς πρώτοις κεφαλαίοις Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ, τ.έ. μετὰ τὴν παρεμβολὴν τοῦ εἰς τὴν αὐτοτελῆ δευτερονομιακὴν πηγὴν ἀνήκοντος ἐκτενοῦς ἀποχαιρετιστηρίου λόγου τοῦ Μωϋσέως, ἐξιστόρησιν τῆς Ἰσραηλιτικῆς κατακτῆσεως τῆς Χαναάν.

Σαφῶς διακρίνεται ἡ Ἱερατικὴ πηγὴ, εἰς ἣν πρὸς τοῖς στατιστικοῖς ἑδαφίοις ἀνήκουν καὶ ἅπασαι αἱ νομικαὶ καὶ τελετουργικαὶ διατάξεις. Ἐκ τῶν ἐν τοῖς στατιστικοῖς ἑδαφίοις (1—4. 7. 26. 33. 34) εἰδήσεων ἄλλαι, ἀνταποκρινόμεναι εἰς τὰ πράγματα (πρβ. τὸν ἐν 34,1-15 γεωγραφικὸν κατάλογον), ἔχουν παραδοθῆ πιστῶς, καὶ ἄλλαι, ὑπερβάλλουσαι τὰ πράγματα (πρβ. τὰ ἐν κεφ. 1—2 καὶ 26 ἀπογραφικὰ δεδομένα),¹¹ ἐμφαίνουσι πιθανὴν ἀντικατάστασιν παλαιότερων στατιστικῶν δεδομένων διὰ μεταγενεστέρων. Πρὸς μορφολογικὴν κατανοήσιν τοῦ στατιστικοῦ ὕλικου ἐνδείκνυται ἡ διάκρισις αὐτοῦ εἰς καταλόγους (1. 26. 33. 34,16-29), περιγραφὰς τῶν γεωγραφικῶν ὁρίων (33,50—34,15) καὶ διάταξιν τοῦ στρατοπέδου (2. 3).

¹¹ayin in Num. 24,3,15, VT, 3 (1953), σ. 78 ἐξ. — J. L i v e r, The Figure of Balaam in Biblical Tradition, Eretz-Israel 3 (1954), σ. 97-100 (ἔβρ. μετ' ἀγγλ. περιλήψεως). — G. V e r m è s, Deux traditions sur Balaam: Nombres XXII 2-21 et interprétations midrashiques, Cahiers Sioniens 9 (1955), σ. 289-302. — L. M. P á k o z d y, Theologische Redaktionsarbeit in der Bileam-Perikope, ἐν E i s s f e l d t-Festschrift, (BZ AW 77) 1958, σ. 161-176. — C. R o t h, Star and Anchor: Coin Symbolism and the End of Days, Eretz-Israel 6 (1960), σ. 13-15 (ἐν σχέσει πρὸς Ἀριθμ. 24,17,24). — L. Y a u r e, Elymas-Nehelamite-Pethor, JBL 79 (1960), σ. 297-314, σ. 310-314: Balaam of «Pethor». — O. E i s s f e l d t, Sinai-Erzählung und Bileamsprüche, HUCA 32 (1961), σ. 179-190. — H. G r o s s, «Ein Zepter wird sich erheben aus Israel» (Num 24, 17). Die messianische Hoffnung im AT, Bibel und Kirche 17 (1962), σ. 34-37. — A. G u i l l a u m e, A Note on Numbers XXIII 10, VT 12 (1962), σ. 335-337. — R. F. J o h n s o n, λ. Balaam, ἐν IDB 1 (1962), σ. 341-342. — L. M. P á k o z d y, λ. Bileam, ἐν BHH I (1962), σ. 252-253.

11. G. E. M e n d e n h a l l, The Census Lists of Numbers 1 and 26, JBL 77 (1958), σ. 52-66.

Αἱ νομικαὶ καὶ τελετουργικαὶ διατάξεις (5—6. 8. 9,1-14. 10,1-10. 15. 18. 19. 27,1-14. 28—29. 30. 35. 36) ἀνήκουν, ὡσπερ καὶ τὰ συστατιστικὰ ἐδάφια, ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν Ἱερατικὴν πηγὴν. Πλαισιούμεναι δὲ τεχνητῶς δι' ἀφηγηματικοῦ ὕλικου καὶ συνδεόμεναι πρὸς αὐτὸ χαλαρῶς, συχνάκις δὲν ἔχουν πραγματικὴν σχέσιν πρὸς τὰ συμφραζόμενα. Εἶναι δ' ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ δευτερεύουσαι, συμπληροῦσαι ἐν μέρει διατάξεις τῆς Ἐξόδου καὶ τοῦ Λευϊτικοῦ. Ἐξαιρέσει διατάξεων τινων περὶ λευϊτῶν ἐν τοῖς στατιστικοῖς τέσσαρσι πρώτοις κεφαλαίοις, ἡ πρώτη συλλογὴ νομικῶν διατάξεων ἐμφανίζεται ἐν κεφ. 5—6. Ἐκ τῶν διαφόρου περιεχομένου διατάξεων τούτων ἄξια ἰδίας μνείας εἶναι ἡ περὶ προσφορᾶς ἐπὶ ζηλοτυπία (5,11-31), ἔχουσα, ὡς ἐκ τοῦ πρωτογόνου τρόπου δοκιμασίας κατηγορουμένης διὰ συζυγικὴν ἀπιστίαν γυναικός, παλαιὰν τὴν προέλευσιν, καὶ ἡ περὶ εὐχῆς ναζιραίου (6,1-21), ἀφορῶσα εἰς μεταγενεστέραν μορφήν, τ.ἔ. δι' ὠρισμένον χρόνον τήρησιν, τοῦ θεσμοῦ τούτου. Ἡ ἀαρωνικὴ εὐλογία (6,22-27),¹² καίτοι ἀποτελοῦσα συστατικὸν στοιχεῖον τῆς P, ἔχει προγενεστέραν τὴν προέλευσιν. Αἱ ἐν κεφ. 8 διατάξεις ἀφοροῦν εἰς τὴν λυχνίαν (στ. 1-4. Πρβ. Ἐξ. 25) καὶ τὴν τῶν λευϊτῶν καθοσίωσιν (στ. 5-26). Ἡ μεταξὺ τῶν στ. 23-25 καὶ 4,3 παρατηρουμένη διαφορὰ τοῦ χρονικοῦ καθορισμοῦ τῆς ὑπηρεσίας τῶν λευϊτῶν ὀφείλεται εἰς τὴν ἐκ διαφόρων στρωμάτων συγκρότησιν τῆς Ἱερατικῆς πηγῆς. Τὸ ἐδάφιον 9,1-14, ἀφορᾷ εἰς τὸ συμπληρωματικὸν πάσχα, τελούμενον μετὰ ἓνα μῆνα ὑπὸ τῶν διὰ τελετουργικὴν ἀκαθαρσίαν μὴ δυνηθέντων νὰ μετᾶσχουν εἰς τὸν ἑορτασμόν τοῦ πάσχα.

Ἐν τῷ ἐδαφίῳ 10,1-10 ὀρίζεται ἡ ἐν διαφόροις περιστάσεσι διάφορος σήμανσις διὰ τῶν ἀργυρῶν σαλπίγγων. Αἱ ἐν τῷ κεφ. 15 διατάξεις ποικίλλουν κατὰ περιεχόμενον. Ἀξία ἰδιαίτερας μνείας ἡ ἐν στ. 22-31 διάταξις περὶ ἐξιλέωσος δι' ἁμαρτήματα ἐξ ἀγνοίας, ἔνθα μετὰ διάκρισιν τῶν ἁμαρτημάτων εἰς τὰ ἐν γνώσει καὶ τὰ ἐν ἀγνοίᾳ γίνεται σαφές ὅτι ἐξιλέωσις δύναται νὰ γίνῃ μόνον διὰ τὰ ἐν ἀγνοίᾳ. Πιθανῶς ἡ ἐν στ. 32-36 ἀθέτησις τοῦ σαββάτου εἶναι παράδειγμα ἁμαρτημάτων ἐν γνώσει. Οἱ στ. 40 καὶ 41 τοῦ ἐδαφίου στ. 37-41 (τὰ κράσπεδα τῶν ἱματίων. Πρβ. Δευτ. 22,12),¹³ ἐμφαίνουσι τὴν στενὴν σχέσιν τούτου πρὸς τὸν ἐν Λευϊτ. 17—26 νόμον τῆς ἀγιωσύνης. Αἱ ἐν κεφ. 18 διατάξεις περὶ καθηκόντων καὶ δικαιωμάτων (προσόδων) τῶν ἱερέων καὶ τῶν λευϊτῶν συνδέονται στενῶς πρὸς τὴν προηγουμένην τῶν ἀφήγησιν περὶ τῆς ὑπὸ τὸν Κορὲ ἐξεγέρσεως τῶν λευϊτῶν (κεφ. 16) καὶ περὶ βλαστήσεως τῆς

12. K. V. H. Ringgren, Den aaronitiska Välsignelsen, Eripainos teoksesta Talenta quinque (1953), σ. 35-45. — L. J. Liebreich, The Songs of Ascents and the Priestly Blessing, JBL 74 (1955), σ. 33-36.

13. S. Bertman, Tasseled Garments in the Ancient East Mediterranean, BA 24 (1961), σ. 119-128 (ἐν σχέσει πρὸς Ἀριθμ. 15,37-41 καὶ Δευτ. 22,12).

ράβδου τοῦ Ἀαρών, πιστοποιούσης τὴν προνομιούχον θέσιν τῆς φυλῆς τοῦ Λευὶ (κεφ. 17). Αἱ ἐν κεφ. 19 διατάξεις περὶ τοῦ ὕδατος καθαρμοῦ (Ὁ ὕδατος ῥαντισμοῦ), παρασκευαζομένου διὰ τοὺς καθαιρομένους ἀπὸ τῆς ἀφῆς νεκροῦ σώματος, ἔχουν, ὡσπερ καὶ αἱ ἐν 5,11-31, παλαιὰν τὴν προέλευσιν. Ἡ ἐν τῷ ἔδαφιῳ 27,1-11 διάταξις κληρονομικοῦ δικαίου, ἀφορῶσα εἰδικῶς εἰς κληρονομίαν τῶν θυγατέρων ἔχει μεταγενεστέραν τὴν προέλευσιν καὶ συμπληροῦται ὑπὸ τῆς ἐν κεφ. 36 σχετικῆς διατάξεως. Αἱ ἐν κεφ. 29—29 διατάξεις περὶ τῶν ἐν ταῖς διαφόροις ἑορταῖς προσφορῶν ἀποτελοῦν τελετουργικὸν ἡμερολόγιον (πρβ. Λευὶτ. 23).¹⁴ Αἱ ἐν κεφ. 30 διατάξεις ἀφοροῦν εἰς τὰς προϋποθέσεις ἰσχύος εὐχῶν, τ.ἔ. ἱερῶν ὑποσχέσεων, ποιουμένων ὑπὸ γυναικῶν. Αἱ ἐν κεφ. 35 διατάξεις περὶ τεσσαράκοντα καὶ ὀκτὼ λευϊτικῶν πόλεων (στ. 1-8. Πρβ. ὁμως 18,24) καὶ ἕξ ἀσύλων πόλεων (στ. 9-34. Πρβ. Ἰησ. Ν. 20, 7-8, ἔνθα καὶ κατονομάζονται αὗται) ἔχουν, ὡσπερ καὶ ἡ ἐν τῷ ἤδη μνημονευθέντι κεφ. 36 διάταξις, μεταγενεστέραν τὴν προέλευσιν.

δ'. Θρησκευτικὴ σπουδαιότης

Ἐν τῷ βιβλίῳ τῶν Ἀριθμῶν, ὡσπερ καὶ ἐν τοῖς λοιποῖς βιβλίοις τῆς Πεντατεύχου, διακρίνονται σαφῶς βασικαὶ τινες πεποιθήσεις περὶ τοῦ Θεοῦ τῆς Ἰσραηλιτικῆς θρησκείας, οἷαι ἡ περὶ ἀποκαλύψεως Αὐτοῦ ἐν τῇ ἱστορίᾳ, ἡ περὶ ἀξιουμένης ὑπ' Αὐτοῦ ὑποταγῆς εἰς τὸ δίκαιον θέλημά Του καὶ ἡ περὶ πιστότητος Αὐτοῦ ἐν τῇ τηρήσει τῆς διαθήκης καὶ τῇ ἐκπληρώσει τῶν πρὸς ταύτην σχετιζομένων ἐπαγγελιῶν. Τοιαῦται πεποιθήσεις συνιστοῦν εὐρυτέραν ἰδέαν, ἀφορῶσαν εἰς τὸ περὶ τῶν ἀνθρώπων καὶ ἰδίᾳ τῶν Ἰσραηλιτῶν σχέδιον τοῦ Θεοῦ.

Διὰ τῆς διαθήκης τοῦ Σινᾶ οἱ Ἰσραηλιταὶ ἀνέλαβον τὴν ὑποχρέωσιν νὰ διατηρήσουν τὴν εἰς τὸν ἀληθινὸν Θεὸν πίστιν καὶ νὰ ὑπακούουν εἰς τὰς ἐντολάς Αὐτοῦ. Ἐλλειψὶς ὑπακοῆς εἰς τὸν Θεὸν ἐπιφέρει στέρησιν τῶν θείων ἀγαθῶν. Οὕτω ἐξ αἰτίας τῆς λιποψυχίας τῶν κατασκοπευσάντων τὴν Χαναὰν καὶ τῶν λοιπῶν Ἰσραηλιτῶν οἱ μὲν πρῶτοι, πλὴν τῶν ζηλωτῶν Ἰησοῦ καὶ Χάλεβ, ἀπέθανον ἀμέσως ἐκ τῆς πληγῆς (14,36 ἐξ.), οἱ δὲ ἄλλοι ἐστερήθησαν τῆς εὐτυχίας νὰ εἰσέλθουν εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, τῆς εἰς ταύτην εἰσόδου ἐπιτραπέισης μόνον εἰς τοὺς υἰοὺς των (14,26 ἐξ.). Ὁμοίως ὁ Κορὲ καὶ οἱ σύντροφοί του λευῖται ἐξ αἰτίας τῆς ἀπειθείας των ἐτιμωρήθησαν δι' ἀμέσου θανάτου (16,1 ἐξ.). Ὁ λαός, αὐτοπροαιρέτως ἀναλαβὼν τὰς ἔναντι τῆς διαθήκης ὑποχρεώσεις του, φέρει ἀκεραίαν τὴν εὐθύνην τῶν πράξεων του καὶ τιμωρεῖται δικαίως ὡςάκις παραβαίνει τὰς ἐντολάς τοῦ δικαίου Θεοῦ, χωρὶς ὁμως καὶ νὰ

14. L. Rost, Zu den Festopfertvorschriften von Numeri 28 und 29, ThLZ 83 (1958), σ. 329-334.

ἐγκαταλείπεται εἰς τὴν ἰδίαν αὐτοῦ τύχην. Μεταμελούμενος δι' ἐπιγνώσεως τῆς εὐθύνης του τυγχάνει συγχωρήσεως καὶ χωρεῖ περαιτέρω εἰς τὴν κατὰ θεῖαν οἰκονομίαν ἀποστολὴν του.

Καταφανὴς ἐν τοῖς Ἀριθμοῖς εἶναι ὡσαύτως ὁ ἔντονος θρησκευτικὸς χαρακτήρ τῆς περιγραφῆς προσώπων καὶ γεγονότων. Τὸ σπουδαιότατον τῶν προσώπων εἶναι ὁ Μωϋσῆς, ὅστις ἐμφανίζεται οὐ μόνον ὡς στιβαρὸς ἡγέτης δυσπειθοῦς λαοῦ ἀλλὰ καὶ ὡς μοναδικὴ θρησκευτικὴ προσωπικότης. Συμμερίζεται τὴν ἀγωνίαν τοῦ λαοῦ του, κατανοεῖ τὰς ἀνθρωπίνους ἀδυναμίας του. ὑπερεντυγχάνει ὑπὲρ συγχωρήσεώς του καὶ πραότατος ὢν τῶν ἀνθρώπων (12,3) παραδειγματίζει αὐτὸν δι' ἔργων ἀγαθότητος καὶ εὐσεβείας. Τὰ δὲ γεγονότα μετὰ τῶν πρὸς αὐτὰ συνδεομένων νομικῶν διατάξεων καὶ στατιστικῶν δεδομένων ἐμφαίνουσι σαφῶς ὅτι ἀνέκαθεν τὸ Ἰσραηλιτικὸν πνεῦμα εὗρισκε τὸν Θεὸν ἀποκαλυπτόμενον ἐν χώρῳ οὐχὶ φανταστικῶ ἀλλ' ἱστορικῶ.

ε'. Τὸ βιβλίον ἐν τῇ χριστιανικῇ ἐκκλησίᾳ

Ἐκ τοῦ βιβλίου τῶν Ἀριθμῶν μνημονεύονται ἐν τῇ Κ. Διαθήκῃ τρία ἐπεισόδια, ἧτοι τὸ περὶ τοῦ χαλκοῦ ὄφρατος (Ἰωάν. 3,14. Πρβ. Ἀριθμ. 21,9), τὸ περὶ τοῦ Βαλαάμ (Β' Πέτρ. 2,15 ἐξ. Ἰουδα στ. 11. Ἀποκ. 2,14. Πρβ. Ἀριθμ. 22,7) καὶ τὸ περὶ τοῦ Κορὲ (Β' Τιμ. 2,19. Ἰουδα στ. 11. Πρβ. Ἀριθμ. 16,5,19-35). Ἡ δὲ πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολὴ ἐν τῇ περὶ ἀρχιερωσύνης τοῦ Ἰησοῦ θεολογικῇ τῆς ἀναπτύξεως ἀναφέρεται συχνάκις εἰς τὸ βιβλίον τῶν Ἀριθμῶν (Ἑβρ. 3,2,5, πρβ. Ἀριθμ. 12,7. Ἑβρ. 3,7—4,3. 7,5, πρβ. Ἀριθμ. 18, 21-24, 9,13 ἐξ., πρβ. Ἀριθμ. 19).

Οἱ παλαιοὶ ἐκκλησιαστικοὶ πατέρες καὶ συγγραφεῖς δὲν ἔχουν ἐρμηνεύσει πολὺ τὸ βιβλίον τῶν Ἀριθμῶν. Ἐξ αὐτῶν ἄξιοι ἰδίας μνείας εἶναι κυρίως μὲν ὁ Ὠριγένης (ὁμιλίαι καὶ ἐκλογαὶ εἰς τοὺς Ἀριθμούς, MPG 12 καὶ 17) καὶ ὁ Κύριλλος Ἀλεξανδρείας (Γλαφυρὰ εἰς τοὺς Ἀριθμούς, MPG 69), ἀνευρίσκοντες ἐν αὐτῶ μαθήματα πνευματικοῦ βίου, καὶ ὁ Θεόδωρος Κύρου (Εἰς τὰ ἄπορα τῆς θείας Γραφῆς, MPG 80), ἔχων διαφέροντα γραμματοῖστορικά καὶ ἀπολογητικά, δευτερευόντως δὲ ὁ Ἰωάννης Χρυσόστομος (Σύνοψις Ἀριθμῶν, MPG 56), ὁ Αὐγουστίνος (Quaestiones in Heptateuchum, MPL 34, σ. 717-748), ὁ Ἰερώνυμος (Epist., LXXVIII, ad Fabiolam, MPL 22), Πρὸς ὁπίσιος ὁ Γαζαῖος (ὑπόμνημα εἰς τοὺς Ἀριθμούς (MPG 87,1, σ. 793-894) καὶ Ἐφραῖμ ὁ Σύρος (Opera omnia, t. I, Roma 1737, σ. 251-268). Βλ. καὶ Νικηφόρου Θεοτόκη Σειράν εἰς τὴν Πεντάτευχον, Leipzig 1772. Πρβ. ΠΔΟ' τ. 4 (1955, 1964²).

στ'. Κείμενον

Τὸ ἑβραϊκὸν κείμενον τῶν Ἀριθμῶν, ὡσπερ καὶ τὸ τῶν λοιπῶν βιβλίων τῆς Πεντατεύχου, ἔχει ἐν γένει παραδοθῆ ἐν καλῇ καταστάσει, πλὴν τῶν παλαιῶν ποιημάτων ὧν τὰ ἐκτενέστερα εἶναι οἱ χρησιμοὶ τοῦ Βαλαάμ. Αἱ εἰς ἀντιγραφικὰ σφάλματα ὀφειλόμεναι δυσχέρειαι, συγκρινόμεναι πρὸς ταιούτας ἄλλων βιβλίων, ὡς λ.χ. τοῦ Σαμουὴλ καὶ τοῦ δωδεκαπροφήτου, εἶναι μὲν αἰσθητῶς ὀλιγώτεραι, ἀλλ' ἕνεκα τῆς ἰδιομορφίας τοῦ βιβλίου δὲν αἴρονται εὐχερέστερον. Συναφῆς πρὸς τὴν πολὺπλοκον διαμόρφωσιν τούτου εἶναι ἡ ἐν ἑδαφίοις ὁμοειδοῦς περιεχομένου συχνάκις παρατηρουμένη παραλλαγή, ἀφορῶσα ἔνθεν μὲν εἰς τὸ λεξιλόγιον, τὴν σύνταξιν καὶ τὸ ὕφος, ἔνθεν δὲ εἰς τὰς κατὰ τὰ συμφραζόμενα διαφόρους σημασίας τῆς αὐτῆς λέξεως. Οὕτω πέρα τῶν ἐν τῇ παραδόσει τοῦ κειμένου συνήθων ἀντιγραφικῶν σφαλμάτων ὑπάρχουν καὶ ἄλλα ὀφειλόμενα εἰς εἰκασίαν ἀντιγραφῶν.

Ἡ ἐξ ἑβραϊκῶν χειρογράφων βοήθεια εἰς τὴν κριτικὴν τοῦ κειμένου εἶναι πενιχρά, καθόσον τὰ παλαιότατα τούτων, καταγόμενα ἐκ τῆς 10ης ἐκ/δος μ.Χ., δὲν παρουσιάζουν ἀξιολόγους παραλλαγὰς. Πολλαὶ ὅμως καὶ ὑπολογίσιμοι παραλλαγὰι διαπιστοῦνται διὰ συγκρίσεως τοῦ μασωριτικοῦ κειμένου πρὸς τὴν σαμαρειτικὴν πεντάτευχον (ἑβραϊκὸν κείμενον ἐν ἀρχαϊκῇ γραφῇ) καὶ τὰς παλαιάς, ἰδίᾳ δὲ τὴν τῶν Ο', μεταφράσεις. Ἡ σαμαρειτικὴ πεντάτευχος, ἥς τὰ χειρόγραφα δὲν φαίνονται νὰ εἶναι προγενέστερα τῆς 12ης ἐκ/δος μ.Χ., πέρα τῶν ἐν αὐτῇ παραλείψεων καὶ τῶν ἐνιαχοῦ ἐκτενῶν προσθηκῶν ἐμφανίζει καὶ τινὰς προγενεστέρας τοῦ μασωριτικοῦ παραλλαγὰς. Ἐκ τῆς μεταφράσεως τῶν Ο' σφύζονται ἀξιόλογα ἀποσπάσματα (πάπυροι Chester Beatty, ὧν ὁ ὑπ' ἀριθμ. 963 περιέχει τὰ κεφ. 25—36 τῶν Ἀριθμῶν), καταγόμενα ἐκ τῆς 3ης ἐκ/δος μ.Χ., καὶ πλήρη χειρόγραφα ἐκ τῆς 4ης ἐκ/δος μ.Χ. (Βατικανὸς κώδιξ) καὶ ἐφεξῆς. Τὸ κείμενον τῆς ἑλληνικῆς μεταφράσεως συχνάκις μὲν εἶναι ἐκτενέστερον τοῦ μασωριτικοῦ, ἐνίοτε δὲ βραχύτερον τούτου. Πάντως ἡ ἐν σχέσει πρὸς τὴν σαμαρειτικὴν Πεντάτευχον καὶ τὴν μετάφρασιν τῶν Ο' βραχύτης τοῦ μασωριτικοῦ ἐμφαίνει ὅτι τοῦτο διασφύζει ἐν γένει ἀρχαιοτέραν μορφήν κειμένου. Ἄλλαι παλαιαὶ μεταφράσεις, βοηθοῦσαι σχετικῶς ὀλιγώτερον εἰς ἀποκατάστασιν τοῦ ἑβραϊκοῦ πρωτοτύπου, εἶναι ἀραμαϊκαὶ (ταρκουμίμ), συριακαὶ, ἐν χειρογράφοις καταγομένοις ἐκ τῆς 5ης ἐκ/δος μ.Χ. καὶ ἐντεῦθεν, καὶ λατινικαὶ (Codex Lugdunensis, πιθανῶς ἐκ τῆς 7ης ἐκ/δος μ.Χ.).